

УДК 378.2:502

ОСНОВНІ КРИТЕРІЇ, РІВНІ ТА ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНOSTІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОЛОГІВ

Ю.В. Рибалко

Статтю присвячено визначенню критеріїв та рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх екологів, обґрунтуванню їхніх показників для досягнення високих результатів досліджуваного питання

***Ключові слова:** особистісні властивості, професійні здібності, професійна спрямованість особистості.*

Інтеграція освіти України у Європейський освітній простір передбачає підготовку компетентних, висококваліфікованих фахівців, які будуть відповідати міжнародним вимогам та стандартам якості.

Ефективність професійної підготовки майбутнього фахівця та якість освіти загалом визначаються рівнем сформованості професійної компетентності сучасного фахівця. Визначити рівень сформованості професійної компетентності майбутніх екологів можна завдяки розробленим критеріям.

Наукові дослідження професійної компетентності фахівців набувають досить широкої актуальності. В. Ковальчук у своїх роботах розглядає вплив «професійної компетентності» на систему професійної підготовки сучасних спеціалістів аграрного виробництва [1], С. Королюк розкрив сутність поняття «професійна компетентність керівника загальноосвітнього навчального закладу» [2], В. Локшин проаналізував та обґрунтував розвиток професійної компетентності фахівців з управління в соціокультурній сфері [3], Н. Рідей розроблено модель ступеневої підготовки майбутніх екологів, приділяючи значну увагу інноваційним підходам до формування їхньої професійної компетентності [4].

Сучасне суспільство вимагає постійного зростання професійної компетентності майбутніх фахівців, що зумовило необхідність визначення критеріїв, рівнів та показників сформованості професійної компетентності майбутніх екологів.

Мета статті полягає у визначенні основних критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх екологів у вищих аграрних навчальних закладах.

Формування професійної компетентності майбутнього еколога передбачає процес оволодіння ним теоретичними знаннями, набутті практичних вмінь і навичок, формуванні особистісних властивостей та професійних здібностей, спрямованих на успішну реалізацію професійної діяльності. Професійна компетентність еколога забезпечується сформованістю її складових, зокрема, ми виділяємо такі компоненти: мотиваційний, змістовий, особистісний і діяльнісний.

Сутність мотиваційного компонента професійної компетентності майбутнього еколога полягає у визначенні цілей, установок, орієнтацій, інтересів, мотивів, які спонукають до професійної екологічної діяльності та визначають професійну спрямованість особистості. Змістовий – містить такі складові, як обізнаність, оволодіння загальнонауковими і професійними знаннями та досвідом, екологічне мислення, соціальні функції сучасного еколога, норми майбутньої професії. Особистісний компонент професійної компетентності майбутнього еколога полягає в його здібностях, особистісних та професійно-значущих якостях, які впливають на результат професійної діяльності та визначають її індивідуальний стиль. Діяльнісний компонент складається з професійних вмінь, оволодіння екологічними технологіями та екологічним управлінням.

Особливості кожного компонента, розкривають відповідні їм критерії, а саме: мотиваційний критерій – рівень сформованості професійної спрямованості особистості майбутнього еколога; когнітивний критерій – рівень засвоєння майбутнім фахівцем набутих професійних знань; особистісний критерій – рівень сформованості професійно важливих і необхідних якостей та здібностей особистості; діяльнісний критерій – рівень оволодіння уміннями та навичками, необхідними для професійної діяльності майбутнього еколога.

До показників мотиваційного критерію відносимо інтерес до професійної екологічної діяльності, бажання працювати екологом, мотивація досягнення успіху в екологічній діяльності.

Показниками когнітивного критерію є: володіння професійно-важливими знаннями (фахові-спеціальні, управлінські, нормативно-правові, науково-методичні, предметні, технологічні).

До показників особистісно-діяльнісного критерію відносимо гуманність, альтруїзм, творчість, комунікативність, мобільність, креативність, патріотизм, а також сформованість системи загальноекологічних вмінь (прогностичних, когнітивних, комунікативних, конструктивних, організаторських); володіння сучасними нанотехнологіями, застосування прийомів екологічного менеджменту.

На підставі визначених критеріїв та показників необхідно визначити рівні сформованості професійної компетентності майбутніх екологів.

Здійснивши аналіз науково-педагогічної літератури, можемо сказати, що В. Веденський виділяє три рівні сформованості професійної компетентності: вузький – передбачає сформованість необхідної операційної компетентності; достатній – сформованість операційних і ключових компетентностей (крім базової); широкий – сформованість операційних, ключових і базових компетентностей [5]. А. Маркова виділяє сім рівнів стану професійної компетентності: від найвищого – при якому фахівець постійно прагне до саморозвитку і творчості та реалізує ці прагнення, до найнижчого – внутрішньо закритого для професійного розвитку особистості, неволодіння необхідними вміннями та небажання оволодіти ними [6]. Є. Павлютенков виділяє п'ять рівнів професійної компетентності, зокрема: репродуктивний (дуже низький), адаптивний (низький), локально-моделюючий (середній), системно-моделюючий (високий) та творчий (дуже високий) [7].

Нами було розроблено три рівні сформованості професійної компетентності майбутнього еколога: високий, середній та низький. Опис рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх екологів за кожним критерієм подано у табл. 1.

Низькийрівень характеризується природоохоронною діяльністю в оптимальних умовах при застосуванні типових процедур (моніторингу, паспортизації, ОВНС, експертизи, аудиту), для яких характерно використання загальновідомих, раніше відпрацьованих операцій з використанням статистичної і теоретичної інформації.

Середній рівень характеризується послідовною екологічною діяльністю з частковим плануванням екологічно орієнтованих рішень, яка потребує використання значної кількості оперативних та інформаційних даних, екологічного та соціально-економічного моніторингу і моніторингу статистичних та теоретичних даних.

Таблиця 1.

**Критерії та рівні сформованості професійної
компетентності майбутніх екологів**

Критерії	Рівні		
	Високий	Середній	Низький
1	2	3	4
Мотиваційний	Власне встановлення, досягнення та реалізація мети – при реалізації видів фахово-професійної діяльності, цілеспрямованої на вивчення дисциплін, наполегливість в подоланні перешкод, труднощів при розширенні власних професійних можливостей, самовдосконалення протягом життя, досягнення високих результатів у професійному зростанні	Початкове осмислення при вивченні дисциплін необхідності соціально-економічного, еколого-безпечного розвитку та усвідомлення завдяки власним здібностям і можливостям цілей та мети вивчення екологічних дисциплін для отримання позитивної оцінки, часткове прагнення до професійного зростання	Негативне ставлення, відсутність власних цілей та інтересу до вивчення екологічних дисциплін (екологічна безграмотність) та майбутньої професії, пасивність в умовах мобільності та доступності навчальних планів і програм, відсутність прагнення до професійного зростання
Когнітивний	Глибокі стійкі знання про специфіку екологічної діяльності, основні закономірності, принципи, методи, форми, засоби та прийоми для здійснення професійної діяльності, а саме: знання екосистемного аналізу суспільства і природи (соціосфери, біо-, геосфер), виробничих сфер (агро-, урбо-, техно-), моніторингу, аудиту, паспортизації, ОВНС, експертизи, механізмів і функцій екологічного управління, менеджменту, стандартизації і сертифікації, маркування, методів моделювання і прогнозування стану і розвитку довкілля	Певні спеціальні екологічні знання, які дають можливість визначити спрямованість професійної діяльності, власну стратегію поведінки в різних екологічних ситуаціях, ефективно вирішення певних екологічних завдань, а саме: знання екологічних теорій, законів, закономірностей, правил, принципів екологічних взаємин людини і природи, їхніх властивостей, що є необхідними для прийняття та здійснення екологічно-обґрунтованих природоохоронних рішень	Поверхові нестабільні екологічні знання, які дають можливість відтворення понятійно-категоріальної інформації про екологічні процеси, явища, об'єкти навколишнього середовища, їхні властивості, методи, способи та засоби екологічної діагностики параметрів якості й безпеки довкілля. Майже відсутнє поняття про специфіку майбутньої професійної діяльності

Продовження табл. 1			
1	2	3	4
Особистісно-діяльнісний	<p>Володіння професійно важливими якостями, такими як справедливість, альтруїзм, комунікативність, щирість, творчість, відповідальність, толерантність, готовність до співпраці; мобільність та відповідність високим стандартам культури. Наявність екологічної цілеспрямованості, наполегливості, інноваційної винахідливості, постійного самовдосконалення в сфері професійної діяльності, яскравого вираження особистісного фактора та бажання бути професійно реалізованим. Вміння вирішувати екологічні завдання шляхом застосування сучасних методів автоматичного контролю стану довкілля в умовах майбутнього цивілізаційного розвитку, системного аналізу якості навколишнього середовища, геоінформаційного моніторингу довкілля, автоматичного прогнозування і математичного моделювання стану й розвитку суспільства і природи</p>	<p>Володіння професійно значущими якостями та здібностями не в повній мірі. Присутність настирливості при здобутті екологічної грамотності, інформаційної, громадської і фахової комунікабельності, ініціативності, працелюбності. Прагнення успіху не підтверджене професійною діяльністю, розбіжність у намірах та діях, обмеженість у реалізації професійної екологічної діяльності. Вміння вирішувати загальноприйняті екологічні завдання шляхом власного вибору і при застосуванні методів інформаційно-логічного, табличного-графічного аналізу, евристичних і прогностичних методів та оцінки сучасного екологічного стану й передбаченого розвитку довкілля і суспільства в складних кризових, сучасних, а також майбутніх умовах</p>	<p>Володіння елементарними навиками культури, слабо сформовані професійно значущі якості та здібності, відсутня екологічна орієнтованість та наполегливість, безініціативність, нездатність організувати та працювати за обраним фахом, виражена типова поведінка дублювання прикладів поведінки. Вміння практично відтворювати екологічну діяльність в оптимальних умовах пошуку на основі екологічних досліджень – методів, методик, методології наукових рекомендацій, настанов, стандартів</p>

Високий – цілеспрямована екологічна діяльність з використанням складних алгоритмів, яка потребує здатності до передбачення, запобігання екологічних ризиків і небезпек, прогнозування стану і розвитку довкілля, а також застосування масивів інформаційних даних, оперативних прогнозів та сценаріїв.

Таким чином, визначені критерії, рівні та показники сформованості професійної компетентності майбутніх екологів забезпечать можливість проведення моніторингових досліджень з даного питання, яке і є перспективою подальших пошуків у цьому напрямку з метою визначення шляхів для підвищення рівня професійної компетентності майбутніх екологів у вищих аграрних навчальних закладах.

Література

1. Ковальчук В.В. Сутнісно-містозна характеристика категорії «професійна компетентність» як показника рівня фахової підготовки студентів / В.В. Ковальчук // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2007. – № 18. – С. 84-88. – Бібліогр. 9 назв.
2. Королюк С. Професійна компетентність керівника загальноосвітнього навчального закладу як складова його управлінської культури / С. Королюк // Післядипломна освіта в Україні. – 2007. – № 189-92. – Бібліогр.: 9 назв.
3. Локшин В. Професійна компетентність фахівців з управління в соціокультурній сфері як технології модернізації вищої освіти / В. Локшин // Рід. шк. – 2006. – № 4. – С. 54—56.
4. Рідей Н.М. Ступенева підготовка майбутніх екологів: теорія і практика: Монографія / за заг.ред. Д.О. Мельничука. – Херсон: Видавництво Олді-плюс, 2011. – 650 с.
5. Введенський В.Н. Моделирование профессиональной компетентности педагога / В.Н. Введенський // Педагогика. – 2003. – № 10. – С.51-55.
6. Маркова А.К. Психологический анализ профессиональной компетентности учителя / А.К. Маркова // Советская педагогика. – 1990. – № 8. – С. 7-11.
7. Павлютенков Є.М. Моделювання в системі освіти (у схемах і таблицях) / Є.М. Павлютенков. – Х.: Вид.група «Основа», 2008. – 128 с.

Стаття посвящена определению критериев и уровней сформированности профессиональной компетентности будущих экологов, обоснованию их показателей для достижения высоких результатов исследуемого вопроса.

Ключевые слова: *личностные свойства, профессиональные способности, профессиональная направленность личности.*

The author of the article gives definition to the criteria and levels of professional competence of ecologists, substantiates measures of good results achievement of the investigated problem.

Keywords: *personality properties, professional capabilities, professional orientation of a personality.*

Рибалко Юлія Володимирівна – асистент кафедри екології агросфери та екологічного контролю Національного університету біоресурсів і природокористування України (м. Київ, Україна)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Тверезовська Ніна Трохимівна

УДК 37(091)+159.9(091)+37.015.3

СПАДЩИНА Г.С. КОСТЮКА ЯК ГУМАНІСТИЧНИЙ ОРІЄНТИР РОЗВИТКУ У ВІТЧИЗНЯНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

П.П. Скляр

У статті доводиться наявність загальної тенденції розповсюдження гуманістичного руху в сучасному світовому освітньому просторі. На пострадянському просторі цей рух має стати вагомим чинником подолання “директивності” в організації навчання й виховання особистості учня, врахування її самоцінності та індивідуальності. Зазначене можливо за умов відповідних гуманістичних зрушень у вітчизняній суспільній і педагогічній думці. Ним має сприяти звернення до їхніх витоків, у тому числі й вітчизняної наукової думки, ознайомлення з ними широкого загалу й перенесення його надбань у практичну площину педагогічної діяльності й соціальної практики.

Ключові слова: *гуманізм, гуманізація освіти, психічний розвиток, саморух, проблемно-задачний підхід, свобода дій, добродійність, добро, любов, людяність, самовдосконалення, самоцінність, індивідуальність, самостійність особистості учня у навчально-виховному процесі.*